

PARADOKSLAR

Paradoks Nedir?

Yunanca “*karşı, karşıt, zıt*” anlamına gelen “*para*” önekiyle, fikir düşünce anlamına gelen “*daxos*” sözcüğünden oluşmuş bir kelimedir *paradoks*. Kısaca paradoks a;

- Yanıltmaç
- Kısır döngü
- Çelişki
- Kağıt-kalem veya mantık illüzyonu da diyebiliriz.

Mantık oyunları olarak da görülebilecek paradokslar, kendilerini çözdürmek için, heyecanlandırıcı ve eğlendirici bir serüvenin içine çekerek neredeyse insanı kışkırtırlar.

Aslında doğru gibi görülen bir önerme veya fikir, tamamen yanlış olarak çıkar karşımıza. Tam tersi de mümkündür; yıllarca yanlış zannettiğimiz olayların, fikirlerin, hesaplamaların, doğru olduğunu görmek, bizi şaşkınlığa ve hayrete düşürür .

Paradoksal durumlarda birlikte gerçekleşmesi beklenmeyen iki olgunun ya da birlikte varolması beklenmeyen iki niteliğin bir arada çıkması söz konusudur, bazen de varılan paradoksal sonuç düpedüz mantıksal bir çelişkidir.

“Yumurta mı tavuktan çıkar, yoksa tavuk mu yumurtadan?” çok duyulan bir örnektir.

“Bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir” paradoksu bir diğer klasik örnektir. (Socrates'in paradoksu)

Hangisi Doğru

-Aşağıdaki cümle doğrudur.

-Yukarıdaki cümle yanlıştır

Kral Paradoksu - Yalan Yarışması

Kral ülkenin yalancıları arasında bir yarışma açtı. "İşte bu yalan!" diyebileceği bir yalan uydurana bir küp altın vadetti. Yalancılar akın akın saraya gelip yalanlarını söylediler, fakat yalanlar ne kadar akıl almaz olursa olsun kral hep "Olabilir, niye olmasın..." gibi cevaplar veriyordu. Böylece hem eğleniyor, hem de bir küp altından olmuyordu.

Derken kahramanımız elinde boş bir küple huzura çıktı ve konuştu:

- Rahmetli dedemiz bir savaşa çıkacaktı, ancak o günlerde hazinede yeterli para yoktu. Dedeniz dedemden bu küple bir küp altın borç aldı ve "Bu borcumu torunum torununa ödeyecek." diye söz verdi. Şimdi, dedenizin borcunu bana ödemeniz için buraya geldim.

Kral, "İşte bu kuyruklu bir yalan!" deyince adam, "O halde ödülümü alayım," dedi.

Kral, "İmm şeyy doğru da olabilir" deyince adam, "O halde borcunuzu ödeyin" dedi.

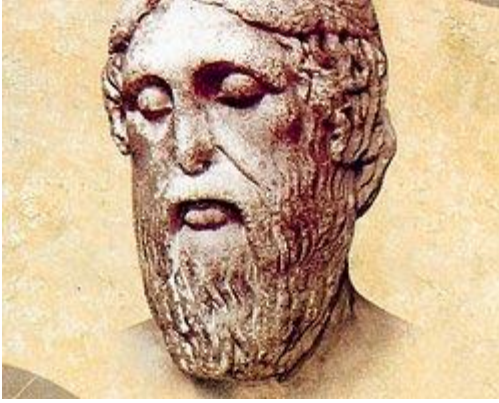
Akhilleus (Aşil) Ve Kaplumbağa Paradoksu

Yunan kahramanı Akhilleus'un kaplumbağa ile bir yarış yaptığını hayal edelim. Çok iyi bir koşucu olduğu için Akhilleus kaplumbağa'nın belirli bir mesafe, örneğin yüz metre, ileriden başlamasına izin verir. Eğer her ikisinin de sabit hızlarda koştuğunu düşünürsek (biri sabit yüksek bir hızda, diğer sabit düşük bir hızda), belirli bir süre sonra Akhilleus yüz metre koştuğunda, kaplumbağanın başladığı yere gelmiş olacaktır; bu süre boyunca kaplumbağa da küçük de olsa belirli bir mesafe 'koşmuştur', örneğin 1 metre.

Akhilleus bir süre sonra bu mesafeyi de tamamladığında, o süre zarfında kaplumbağa yine küçük de olsa bir mesafe ilerlemiş olacaktır ve bu böyle devam edecektir. Böylece, Akhilleus ne zaman kaplumbağanın varmış olduğu bir noktaya varsa, daha hâlâ gitmesi gereken bir mesafe kalmış olacaktır. Bu nedenle paradoksu ortaya atan Zeno Akhilleus'un kaplumbağayı hiçbir zaman geçemeyeceğini söylemiştir.

Tüm Giritliler Yalancıdır

Giritli bir filozof olan Epimenides ölümsüz bir ifadede bulunarak **"Tüm Giritliler yalancıdır."** demiştir. Epimenides'in bu ifadesi Epimenides paradoksu olarak adlandırılır. Zaman zaman Yalancı paradoksu veya Giritli paradoksu olarak da anılmıştır.

Paradoks şuradan kaynaklanmaktadır:

- 1-) Eğer "tüm Giritliler yalancıdır" önermesini doğru kabul edersek, kendisi de Giritli olan Epimenides'in yalancı olması gerekir. Eğer Epimenides yalancıysa, tüm söyledikleri gibi, "tüm Giritliler yalancıdır" önermesinin de yanlış olması gerekir. Önermenin hem doğru hem yanlış olduğu sonucu çıkar.
- 2-) Eğer "tüm Giritliler yalancıdır" önermesi yanlış kabul edersek, kendisi de Giritli olan Epimenides'in doğru söylüyor olması gerekir. Şu halde, "tüm Giritliler yalancıdır" önermesi doğru olmalıdır. Yine çelişkili bir sonuç çıkar.
- 3-) Bir önerme hem doğru hem yanlış olamaz.

İlk Dava (Avukatın Paradoksu)

Hukuk fakültesini bitiren genç, ülkenin en ünlü avukatının yanında staj yapmak için başvuruda bulunur. Avukat gence tek şart ileri sürer: "İlk davandan elde ettiğin bütün parayı bana vereceksin". Anlaşma imzalanır ve iki yıl beraber çalışırlar. Tam staj bittiğinde genç anlaşmayı haksız bulduğunu, ilk davadan kazandığı parayı ona vermeyeceğini açıklar. Avukat tazminat talebi ile mahkemeye başvurur.

Hakimin kararı ne olmalıdır?

İki davalı duruşmada hakimin karşısına geçtiğinde avukat şunu söyler:

"-Sayın yargıcım, bu davayı uzatmaya gerek yok; çünkü eğer ben kazanırsam zaten parayı alacağım, eğer kaybedersem yine alacağım, çünkü anlaşmamıza göre o ilk davasından kazandığı parayı bana verecek."

Hakim tam avukatı haklı bulacakken bu kez genç avukat söz alır ve şöyle der:

"-Sayın yargıcım, evet avukat haklı, bu duruşma gerçekten gereksiz, ama benim lehime; zira eğer ben bu davayı kazanırsam zaten ona birşey ödemeyeceğim. Eğer kaybedersem, anlaşmamıza göre ilk davayı kaybettiğim için ona yine bir şey ödemeyeceğim."